

טליה מרים גולן

הגדה של פסח

והגדת לבתך

כיצד בנוי הספר?

הספר "והגדת לבתך" לא גורע ולא משנה את טקסט ההגדה המקובל מזה דורות רבים. ישנו סוג של קסם בטקס ובטקסט השורדים באותנטיות מאות שנים. את האותנטיות הזו אין ברצוני לעקור. מטרתו של חיבור זה היא להפוך, למלא ולהאיר את החללים ואת הצללים שנוצרו בו ולהפכו לשלם יותר, שייך יותר, נאמן יותר.

הספר נבנה כעבודת טלאים המשלבת ומשלימה בין ניגודים, בין חלקים, בין זכרי ונקבי. פרטים וכלל. סיפורים קטנים ומאורעות גדולים. מארג של תמונה אליה יוכל ותוכל כל אחד ואחת להתחבר.

הספר מכיל מספר חלקים. מספר אפיזודות. כל אחת מהן עומדת בפני עצמה והקריאה השוטפת בהן יוצרת מארג שלם. אין צורך לקרוא על פי סדר. אין צורך לצוד ולסמן מטרות. ניתן ללקט מפה ומשם. להתחבר. להסתפק במה שמתאים. להסב, להירגע, להתנקות מדעות קדומות ולהשאיר משהו גם לשנה הבאה.

מקרא לקטעי הספר

תצרף (פאזל)

פרקי פאזל מביאים את סיפוריהן של נשים למדניות, נשים בנות אוריין שלמדו, לימדו וכתבו בזמנים בהם לא היה הדבר מובן מאליו.

עבודת טלאים

פרקי עבודת טלאים עוסקים בסיפורים קצרים על נשים גדולות שהקדימו באורח החיים שלהן ובמנהגיהן את תקופתן. "נשים חדשניות" פורצות דרך.

שני הצדדים של אותו השלם

הם קטעים המובאים בהקבלה לטקסט המסורתי ויוצרים עמו שלמות.

אור וצל

פרקי אור וצל מספרים את סיפוריהן של נשים לוחמות בצה"ל ובמחצרות שלפני קום המדינה.

כוס ראשונה

מוזגים כוס יין מלאה לקידוש, וכן מוזגים כוסות לכל המסובים לסדר. כוס הקידוש היא הראשונה מארבע כוסות שנשתה במהלך הסדר.

כוס זו מוקדשת למחשבה.

זה הרגע בו מסתיימות ההכנות הארוכות ומתחיל הדיאלוג. הלימוד. החיבור לשורשים, להיסטוריה ולהבנה כי הסיפור ההיסטורי אינו יכול להיות שלם או אמתי אם נעדרות ממנו האימהות המייסדות. העולות, החלוצות, האיכרות, הלוחמות, הפוליטיקאיות, המנהיגות, הכותבות, המרפאות והלמדניות מתקופת המקרא ועד ימינו אנו. הלילה, כשנשתה כוס ראשונה, נפתח את דעתנו לחלק נוסף באותו השלם. סיפורים, פירושים, קטעי פרוזה ושירה על נשים ושל נשים מזווית ראייה נשית.

הדלקת נרות

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל (שֶׁבֶת וְשֵׁל) יוֹם טוֹב.

הדלקת נרות

"אמר רב: מלמד שהייתה מתנבאת ואומרת: עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל. וכיוון שנולד משה, נתמלא הבית כולו אור. עמד אביה ונשקה על ראשה. אמר לה: בתי נתקיימה נבואתך."
(תלמוד בבלי, סוטה יב, ב; יג א)

כוס ראשונה

הכוס הראשונה, הנאמרת על הקידוש שבו נזכר "אשר בחר בנו מכל עם", מזכירה לנו את שרה אמנו. כשם שאברהם "בחר מהעמים" וגייר את האנשים, באורח דומה גיירה שרה את הנשים.
(ר' ישעיה הורוויץ, ספר שני לוח)

קערת הסדר

ר' אלעזר מוורמייזא (אשכנז, המאה השלוש עשרה) מסביר שהביצה והזרוע בקערת הסדר עומדות כנגד שני המנהיגים משה ואהרן ואומר שיש המוסיפים מאכל שלישי, המסמל את חלקה של מרים. המאכל השלישי הוא דג, סמל לפיריון.
(יעל לויך, אות של הכרה, "קולך" 8)

ושאר המסובים עונים:

עֲבָדִים
 הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיֹּצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְזְרוּעַ נְטוּיָה. וְאֵלֹהֵינוּ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אֲנִי וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעַבְדִּים
 הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם.
 וְאַפְּלוּ כָּלְנוּ חֲכָמִים, כָּלְנוּ נְבוֹנִים, כָּלְנוּ זְקֵנִים, כָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה,
 מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְרֻבָּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
 הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

קֹדֶשׁ וְרַחֵץ / כֶּרֶפֶס יַחֵץ / מַגִּיד רְחֻצָּה / מוֹצִיא מִצָּה
 מְרוֹר כּוֹרֵךְ / שְׁלַחַן עוֹרֵךְ / צָפוֹן בָּרֵךְ / הַלֵּל נִרְצָה

הרבנית אסנת ברזאני

הרבנית אסנת ברזאני (1590-1670) הייתה בת לתלמיד חכם, המקובל נתנאל ברזאני, אשר בהיעדר יורש העניק לה חינוך תורני כמו לבן. אין ספק כי הייתה מוכשרת, ובעיני אביה מילאה את חלל ה"יורש" בהצלחה. מכיוון שאסנת קיבלה חינוך תורני והוכשרה להיות תלמידת חכם, ברור היה שבעתיד תשמש ראש ישיבה, בישיבה שניהל אביה. בכורדיסטאן היה ברור לכול, ובמיוחד לאביה ולבעלה, שהיו הרבנים המכובדים ביותר שחיו אז בכורדיסטאן, שלאסנת כל הכישורים המתאימים והנחוצים כדי להמשיך את מסורת אביה ואת תפקידיו. וכך קוראים אנו באחת האיגרות: "ומתחילה הרב ז"ל טרוד היה בעיונו, ולא היה לו פנאי ללמד תלמידים; כי אני הייתי מלמדת במקומו, עוזרת הייתי כנגדו".

ואכן, הרבנית אסנת עמדה בראש ישיבה בכורדיסטאן במאה השש עשרה. לאחר פטירת אביה ירש בעלה את מקומו ומילא את תפקידו כראש ישיבת מוצול. לאחר שאף בעלה נפטר, המשיכה היא כראש הישיבה, בהוראה ובניהול, והייתה ידועה בכינוי "התנאית". מאיגרות ומכתבים ששלחה לקהילה ולבני משפחתה ניתן ללמוד על כוחה הגדול בתלמוד ועל השכלתה הרחבה בשירה ובספרות עברית. באחת האיגרות ששלחה מתארת אסנת את חייה ואת מצבה האישי בצורת מרשימה ביותר.

האגדה העממית מתארת את אסנת, בת הרב שמואל אדוני (ברזאני), כאישה יפת תואר ויפת מראה. חכמה ותורנית גדולה. היא למדה את חכמת הקבלה ועשתה לה שם של עושת ניסים. (מבוסס על: אורי מלמד ורינה לויז מלמד (2000). הרבנית אסנת - ראש הישיבה בכורדיסטאן, פעמים 82, עמ' 163-178)

פוסקות הלכה

"בטקס ייחודי שנערך השבוע במדרשת "נשמתי" הוסמכו אחת עשרה נשים כיועצות הלכה. אלו הן הנשים הראשונות בתולדות עם ישראל המשמשות כתובת נשית-הלכתית לשאלות נשים בהלכות טהרת המשפחה". (מתוך: אתר אינטרנט "דתי לי" www.datili.co.il, אתר הבית של הציונות הדתית, 10.1.2008)

האומנם?

בסוף המאה התשע עשרה חיה בירושלים ראשה, רעייתו השלישית של ר' שמואל סאלאנט, שתוארה כידענית

גדולה בדינים ונהגה לפסוק בעצמה בדיני כשרות. מן העדויות עולה כי הרב העריך את ידענותה של אשתו. שרה סוניה דיסקין, רעייתו של ר' יהושע יהודה לייב דיסקין, נודעה בכינויה "הרבנית מבריסק". היא הייתה דמות משמעותית בקהילה האשכנזית בירושלים. כפוסקת הלכה הייתה ידועה בקנאותה ובנטייתה להחמיר בדין. סבתא רבקול'ה הייתה פוסקת ספרדייה. היא עלתה בצעירותה מסלוניקי, סירבה לרדת עם בעלה מן הארץ והעדיפה לקבל גט. סבתא רבקול'ה סיעה לאביה לפסוק הלכה, והייתה לשם דבר בקהילתה.

(מתוך: מרגלית שילה (2001). נסיכה או שבויה, הוצאת זמורה ביתן)

האגדה העממית מתארת את אסנת, בת הרב שמואל אדוני (ברזאני), כאישה יפת תואר ויפת מראה. חכמה ותורנית גדולה. היא למדה את חכמת הקבלה ועשתה לה שם של עושת ניסים. (מבוסס על: אורי מלמד ורינה לויז מלמד (2000). הרבנית אסנת - ראש הישיבה בכורדיסטאן, פעמים 82, עמ' 163-178)

האגדה העממית מתארת את אסנת, בת הרב שמואל אדוני (ברזאני), כאישה יפת תואר ויפת מראה. חכמה ותורנית גדולה. היא למדה את חכמת הקבלה ועשתה לה שם של עושת ניסים. (מבוסס על: אורי מלמד ורינה לויז מלמד (2000). הרבנית אסנת - ראש הישיבה בכורדיסטאן, פעמים 82, עמ' 163-178)

כְּנֶגֶד

אַרְבַּעַת בְּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חָכֵם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינֵנו יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל.

חָכֵם

מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יי אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם? וְאִם אַתָּה אָמַר לוֹ כְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן.

רָשָׁע

מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵבֶדְהָ הַזֹּאת לָכֵם? לָכֵם - וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלָל כְּפֶר בְּעֶקֶר. וְאִם אַתָּה הִקְהֵה אֶת שְׁנֵינוּ וְאָמַר לוֹ: בְּעֶבֶר זֶה עָשָׂה יי לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי - וְלֹא לוֹ. אֱלוֹ הִיָּה שָׁם, לֹא הִיָּה נִגְאָל.

תָּם

מָה הוּא אוֹמֵר? מָה זֹאת? וְאִמְרַת אֱלֹהֵינוּ: בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יי מִמִּצְרָיִם, מִבֵּית עֲבָדִים.

וְשֵׁאוֹנוּ יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל -

אֶת פֶּתַח לוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהַגְדַת לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֶבֶר זֶה עָשָׂה יי לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.

קֹדֶשׁ וְרַחֵץ / כֶּרֶפֶס יַחַץ / מַגִּיד רַחֲצָה / מוֹצִיא מִצָּה
מְרוֹר כּוֹרֵךְ / שְׁלַחַן עוֹרֵךְ / צְפוּן בְּרֵךְ / הַלֵּל נִרְצָה

כנגד ארבע בנות דיברה תורה

אחת חכמה, אחת כועסת, אחת תמה ואחת שאינה יודעת לשאול.

חכמה מה היא אומרת? מה העדות והחוקים והמשפטים אשר הורישו אבותינו ואמותינו לכם? אף אתם אמרו לה: 'עדות' - על שום שאמותינו היו גם הן עדות לאותו הנס. 'חוקים' - על שום שניתנו לנו חוקים לשוח בצלם ולהשיח בהם, שנאמר: "ואשיחה בחוקיך" (תהלים קיט). 'משפטים' - על שום מילים, שירה, פרשנות מתחדשת, טיוב ותיקון, שאנו מחויבים בהם.

כועסת מה היא אומרת? מה העבודה הזאת לנו? אף אתם פרשו ידיכם לקראתה ואמרו לה: גם לך חלק בליל יציאת מצרים הזה, שנאמר: "בשכר נשים צדקניות... נגאלו ישראל ממצרים" (בבלי, סוטה יא), וגם קולך ראוי לו שישמע מתרונן בשירת החירות, שנאמר על מרים הנביאה: "וַתִּצְאֵן כָּל הַנְּשִׁיִּים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת" (שמות טו, כ).

תמה מה היא אומרת? מה זאת? ואמרתם אליה: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים." 'אדם' - כל אדם, שנאמר: "זָכֹר וּנְקָבָה בְּרָאִים... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם" (בראשית ה, ב). 'עצמו' מה טעמו? לכל אחד ואחת מאתנו מצרים, שאותה אנו מצווים להכיר, שאותה אנו מצווים לצאת, שאותה אנו מצווים להוציא מקרבנו.

שאינה יודעת לשאול. אתם פתחו ואמרו לה: "הרימי בכף קולך... הרימי אל תיראי" (ישעיה מ, ט), "כי קולך ערב ומראיך נאוה" (שיר השירים ב, יד). כוחנו ייגרע וימעט שיחנו בלעדייך. "בְּנִעְרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נִלְוֶה בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֵאתֵנוּ מִיִּתְּן וּבְשִׂמְחַת חֵירוֹתֵנוּ נִהְיֶה קְשׁוּבִים לְקוּלוֹת כָּל בְּאֵי עוֹלָם." (נכתב על ידי מספר רבות מהתנועה המסורתית)

כנגד ארבע בנות דיברה תורה

אחת חכמה. כשכולם עובדים במרץ בסיכול ממוקד של כל גרגר חמץ ובמיגור האבק שמאחורי הארונות, היא מתעקשת להתמקד בהכנות הרוחניות. **אחת רשעה.** מה היא אומרת? אבק זה לא חמץ ובחיי פרעה שהשנה אני לא מתכוונת להשתגע. **אחת תמה.** אצלה אין ארבע קושיות. יש ארבע מאות. הסלולארי של רב בית הכנסת נמצא אצלה בין מספרי החינם, ולפחות פעם בשעה היא לא מתביישת להטריד אותו בכל שאלה (איך מכשירים את השלט של הטלוויזיה מפירוורים שאולי נכנסו בין החריצים? האם מותר להשתמש בנייר טואלט שלא כתוב עליו 'כשר לפסח'? מה לכל הרוחות אנחנו אמורים לעשות עם המשפט הלא ברור: 'מכיל לפתית?') **אחת שאינה יודעת לשאול.** מזל שבכל בית יש גם אחת כזו. היא, מצדה, לא שואלת שאלות. רק מנקה ומקרצפת, שוטפת וכובסת, אופה ומבשלת, ולא אומרת מילה כדי לא להפריע לאחיותיה העסוקות כל אחת במרץ בהכנותיהן החשובות ללילה הגדול.

(הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים", כותב מאמרים תורניים ומרצה בנושאי יהדות, חינוך ואקטואליה.)

נשים צדקניות... נגאלו ישראל ממצרים" (בבלי, סוטה יא), וגם קולך ראוי לו שישמע מתרונן בשירת החירות, שנאמר על מרים הנביאה: "וַתִּצְאֵן כָּל הַנְּשִׁיִּים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת" (שמות טו, כ).

תמה מה היא אומרת? מה זאת? ואמרתם אליה: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים." 'אדם' - כל אדם, שנאמר: "זָכֹר וּנְקָבָה בְּרָאִים... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם" (בראשית ה, ב). 'עצמו' מה טעמו? לכל אחד ואחת מאתנו מצרים, שאותה אנו מצווים להכיר, שאותה אנו מצווים לצאת, שאותה אנו מצווים להוציא מקרבנו.

אלישבע גיסין-שרויט-אפרתי - הגנת הראשונה בירושלים

אלישבע נולדה בסטרו-ביחוב ברוסיה בשנת 1887 לאביה אפרים, ראש "בית גיסין" בפתח תקווה. הייתה בחורה משכילה ולמדה מימי ילדותה.

אלישבע גדלה באווירה ארץ ישראלית. בשנת תרנ"ט עלתה ארצה עם הוריה ולמדה עברית מפי המורה אליהו ספיר. השתלמה בירושלים בצרפתית, גרמנית, נגינה ומשנה. היא עבדה כגנת הראשונה בגן הילדים העברי בפתח תקווה החל משנת תרס"ט. אלישבע המשיכה בפעולות ציבוריות כלוחמת לשוויון זכויות האישה. בשנת 1903 פתחה את הגן העברי הראשון בירושלים. שלוש נערות, אשר העברית הייתה שגורה בפיהן, נתמנו כעוזרות לגנת הראשית. ייסוד הגן נתקל בהתנגדותם של קנאי ירושלים שאסרו על שליחת ילדים לגן. גן הילדים בירושלים עתיד היה לעצב את דמותו של בית הספר העברי. בתכנית שילבה אלישבע מקצועות שונים כזמרה, מחול ומשחק, ציור ובנייה.

שילובן של הנשים בהוראה היה גולת הכותרת של שילובן במפעל התחייה. בשנות העלייה הראשונה שימשו נשים מורות, גננות ואף מנהלות. בעלייה השנייה גדל באופן משמעותי מספר הנשים שפנו לעבודה חוץ ביתית ובכך ביטאו במפורש את רצונן להקדיש את חייהן לעיסוק מקצועי. עיסוק זה נתפס לא רק כנתיב של מימוש עצמי ושל עצמאות כלכלית, אלא כתרומה של ממש לבניין הארץ.

"לשנה הבאה בירושלים הבנויה"

בלב התופת, בעברית שהשתמרה, ככל הנראה, ממערכת החינוך היהודית המפותחת של העיר מונקאטש (שכללה גם גימנסיה עברית), כתבה טובי תקווה לחירות ו"לעתיד טוב ויפה יותר עליו אנו רוצים לחשוב ולא להוריד את ראשנו". מתוך האימה והנטישה כתבה: "ואם ה' גאל את אבותינו ממצרים יציל גם אותנו מעבדותינו המרה וישיבנו לארץ אבותינו". האמונה, כתבה, היא הדבר היחיד ש"הם" אינם יכולים לקחת. ההגדה הובאה למשמרת במכון ללימודי השואה על שם חדוה אייבשיץ.

(מתוך: "בלילה הזה", עליזה לביא. פורסם ב"הארץ" 9.4.06 online)

ההגדה של טובי

ערב פסח תש"ה, 1945. שתי נשים צעירות צועדות בצעדת המוות מאושוויץ לתחומי גרמניה הישנה. שתי חברות מן העיר מונקאטש שבהונגריה: טובי טרקלטאוב ועליזה קליין. הגרמנים טובחים ביהודים הנגררים בשארית כוחותיהם. רק בודדים מתוכם ישרדו.

טובי לא זכתה להגיע אל השחרור, עליזה הגיעה. רגע לפני מותה מסרה טובי לחברתה ספרון זעיר בכריכת בד כחולה, שעליה רקומה מפת ארץ ישראל. את חוטי הרקמה פרמה טובי משמלתה. תוכו של הספרון עשוי נייר טואלט מקופל.

נְרָצָה

נְרָצָה

חֶסֶל סְדוֹר פֶּסַח
כְּהִלְכְתוּ, כְּכֹל מִשְׁפָּטוֹ
וְחִקְתוּ. כְּאֲשֶׁר זָכִינוּ
לְסֵדֵר אוֹתוֹ בְּזֶזְכָּה לַעֲשׂוֹתוֹ. זֶדְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה, קוֹמֵם קֹהֵל עֲדַת מִי מְנָה.
בְּקֶרֶב נִהַל גִּטְעֵי כֹנָה, פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה.

לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

קֹדֶשׁ וְרַחֵץ / כְּרֶפֶס יַחֵץ / מְגִיד רְחֻצָּה / מוֹצֵיא מִצָּה
מְרוֹר כּוֹרֵךְ / שְׁלֶחֶן עוֹרֵךְ / צְפוּן בְּרֵךְ / הֵלֵל נְרָצָה

הגדה של פסח

והגדת לבתך הינה אותה הגדה עתיקה ומוכרת, אך עם ערך מוסף בזכות החשיפה של הידע הגנוז האצור בתוכה. בהגדת **והגדת לבתך**, נחשפים חייהן של נשים שחיו בתקופות שונות בהיסטוריה היהודית. שפעלו בתחומים שונים ומגוונים. שיצרו וחדשו והעזו.

והגדת לבתך מספר את סיפור חייהן של נשים שקולן הושתק. שפועלן לא הונצח. שעבודתן לא נחשפה.

סיפור חייהן של נשים אלו מיועד ללוות את ליל הסדר ובכך להעצים את לימוד ההיסטוריה של העם ולהביא גם את

"וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם..."
(שמות יג, ח)

נקודת המבט הנשית אל ההגדה.

סיפורן של נשים אלו נושא, במרכיביו השונים, חלקים מן הזיכרון הקולקטיבי שלנו שלא היה שלם בלעדיתה. מהשורשים שלנו, הקטועים בלעדיתה.

טליה מרים גולן - בעיסוקה בחינוך, בהוראה ובטיפול, עושה שימוש מצוין ביכולת להאזין לסיפור הגלוי, כמו גם לסיפור הסמוי. את היכולת הזו לקחה עמה לשדה המחקר. בסבלנות התעמקה

בדפים מצהיבים, במשך שנים ליקטה בשדות ידע שונים. תרה אחרי ידע אזוטרי. מתוך הקשבה עמוקה לסיפור הנשי,

האנושי, שלה ושל הדמויות עליהן קראה, יצרה סיפור זה, שהוא סיפורה האישי אך גם סיפורו של עם ישראל.

"וְכָל הַמְרֵבָה לְסִפּוֹר
בְּיִצְיַאת מִצְרָיִם הָרִי
זֶה מְשֻׁבָּח"
(מתוך ההגדה)

צרו קשר בדוא"ל: talyagit@gmail.com